I&O raad

Programma Erfgoed & Ruimtelijke Kwaliteit

5 maart 2026

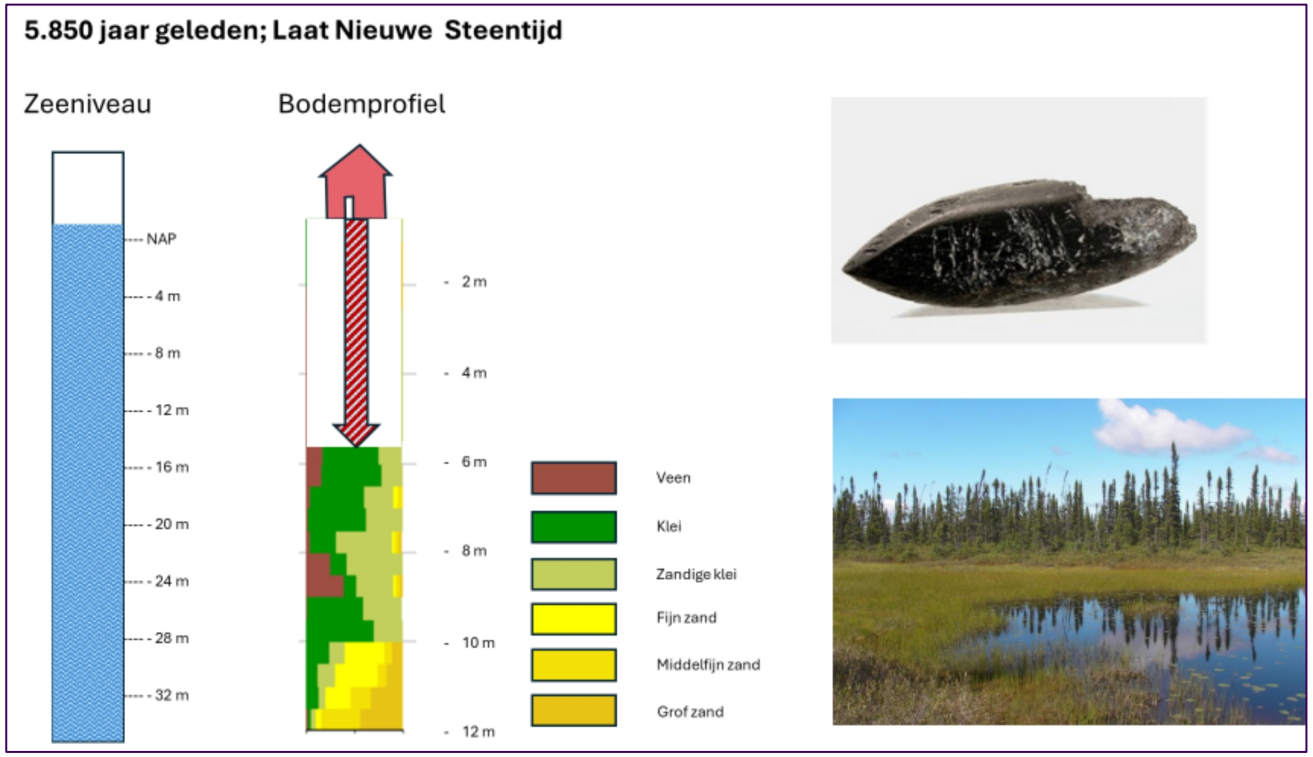
Gemeente Gorinchem

Wat willen we bereiken met het programma?

- De kwaliteiten van de fysieke leefomgeving van de stad inzichtelijk maken.
- Per wijk in beeld brengen hoe deze kwaliteiten behouden en versterkt kunnen worden.
- Aanbevelingen doen die bij ontwikkelingen de ruimtelijke kwaliteit kunnen versterken

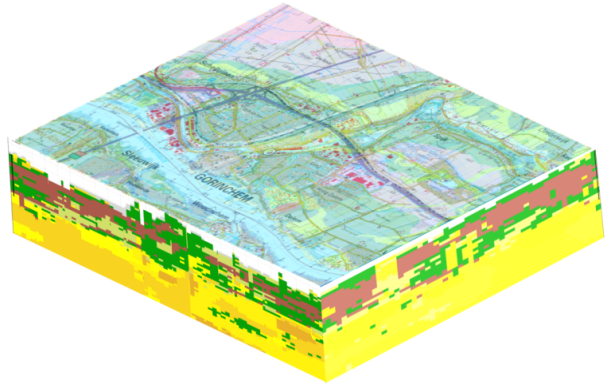
Gemeente Gorinchem

Inventarisatie – stadsgenese Gorinchem

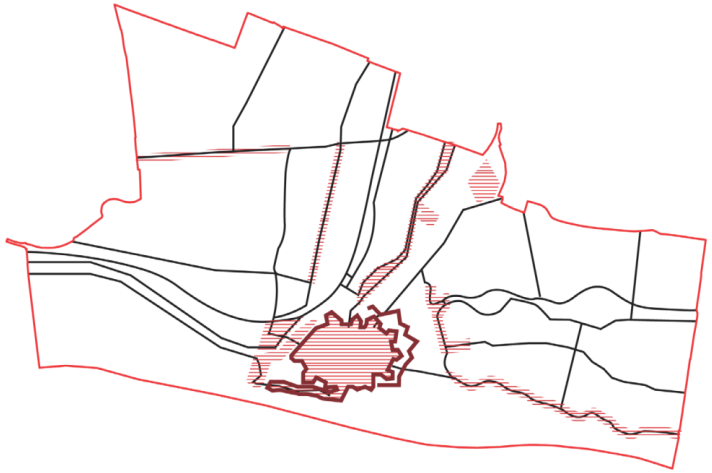
Voorbeeld van landschapsgenese door de eeuwen heen.

De huidige stad t.a.v. de bodem en haar natuurlijk systeem

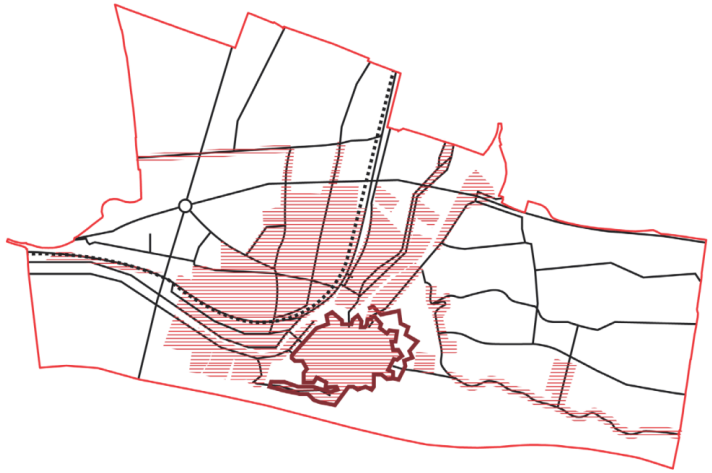
Gemeente Gorinchem

Inventarisatie – historische tijdlijn

1900 - 1940

De vestingwallen belemmerden de uitbreiding van de stad door de Kringenwet, die bebouwing binnen 1.000 meter van de vesting verbood. Deze werd in 1899 voor Gorinchem versoepeld. Daarnaast bood de Woningwet 1901 nieuwe mogelijkheden. Eindelijk kon in deze periode worden uitgebreid. In 1907 bouwde De Vries Robbé de eerste arbeiderswijk: de Lingewijk, gevolgd door woningen langs de Merwede, de wijken 1ste en 2de West dicht bij de industrieën. Daarnaast werd er langs Nieuwe Hoven gebouwd. Er was geen plan voor verdere stadsuitbreiding. De ruimtelijke ordening kwam traag op gang. De bevolkingsgroei bleef achter bij de rest van Nederland.

1940 - 1970

Na de Tweede Wereldoorlog werden in hoog tempo nieuwe woonwijken gebouwd in het noordwesten van de stad; de Haarwijk en Gildenwijk. In de zeventiger jaren werd die uitbreiding voltooid en startte de uitbreiding in het oosten met Wijdschild. Vanaf 1985 volgde de wijk Laag- Dalem en Hoog-Dalem.

In de Lingewijk, Haarwijk en Gildenwijk zijn nog steeds arbeiderswoningen, woningcomplexen en scholen aanwezig uit de wederopbouwperiode

Voorbeeld: tijdslijn met cultuur historische informatie over uitbreiding van de stad vanaf de vroege middeleeuwen tot heden.

Gemeente Gorinchem

Inventarisatie – ruimtelijk

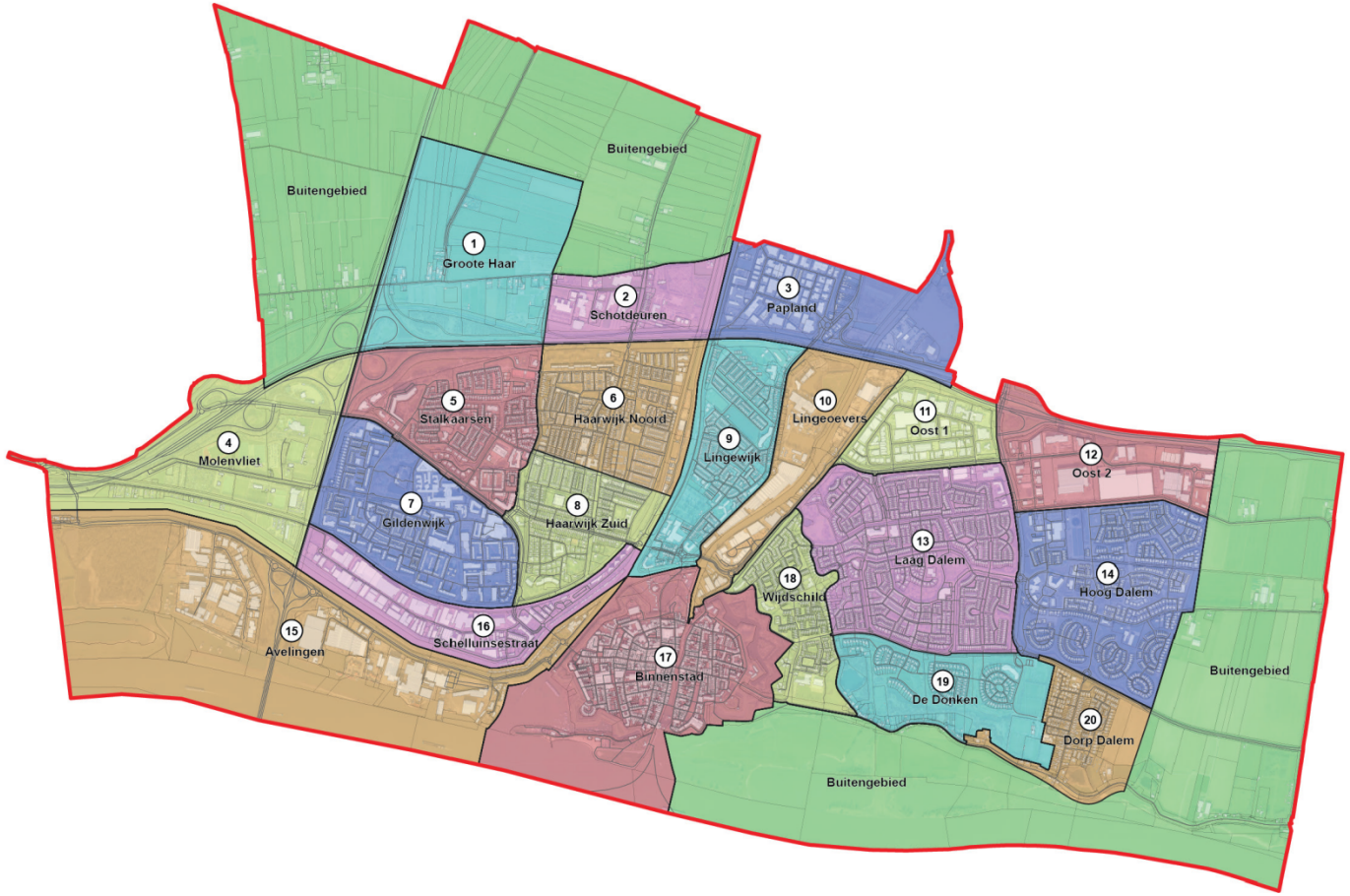
Kaart 1: Mobiliteit

Kaart 2: Voorzieningen

Gemeente Gorinchem

Analyse – deelgebieden

1. Grote Haar
2. Schotdeuren
3. Papland
4. Molenvliet
5. Stalkaarsen
6. Haarwijk Noord
7. Gildenwijk
8. Haarwijk Zuid
9. Lingewijk
10. Linge Oevers
11. Oost 1
12. Oost 2
13. Laag Dalem
14. Hoog Dalem
15. Avelingen
16. Schelluinsestraat
17. Binnenstad
18. Wijdschild
19. De Donken
20. Dorp Dalem
21. Buitengebied

Gemeente Gorinchem

Analyse – criteria

Gebruikskwaliteit

- **Functionaliteit** (Bereikbaarheid, ruimte, diversiteit, veiligheid, toegankelijkheid, nabijheid van voorzieningen)
- **Interactie** (Ontmoeting, eenzaamheid, gemeenschapsgevoel, sociale cohesie)

Belevingskwaliteit

- **Identiteit** (Herkenbaarheid van erfgoed, landschap en archeologie, inspirerend)
- **Esthetische kwaliteit** (Presentatie, schoon, mooi/ aantrekkelijk, verrommeling)
- **Beschermen** (Bescherming van archeologie, erfgoed, voorzieningen, structuren)
- **Groen water beleving** (Groen, water)

Toekomstwaarde

- **Duurzaamheid** (Klimaatadaptie, circulariteit, toekomstbestendig bouwen)
- **Aanpasbaarheid** (technologie, functies, mens/natuur, watersystemen)
- **Houdbaarheid**

Gemeente Gorinchem

Analyse – kaart

- Bos/ natuurgebied
- Recreatief groen
- Speeltuinvereniging
- Begraafplaats
- "
- Agrarisch
- Volkstuin
- "
- Recreatie als functie
- Stedelijk groen
- Agrarisch
- Natuur
- Openheid landschap
- Groene rand
- Groene verbinding
- Lindenlaantje
- Water
- Relatie met water
- Watergebonden bedrijvigheid
- Kade/ aanlegsteiger
- Aanlegplaats schepen
- Zwembad/ zwemstrand
- Sport
- Haven
- Leisure
- Hotel
- Energie
- Bedrijven
- Kantoren
- Garage
- Energie
- Bedrijvengebied
- Kantorengebied
- Bedrijven transformatiegebi
- Kantoor transformatiegebiec
- Transformatiegebied
- Gemengd transformatiegebied
- Buurthuis
- Gebedshuis (kerk)
- Gebedshuis (moskee)
- Woonwagens
- Ziekenhuis/ Zorg
- Wonen
- Ouderen/ zorgwonen
- Landmark
- Gestapelde bebouwing
- Agrarisch bouwblok
- Samenhang buurt
- Lintbebouwing
- Transformatiegebied wonen
- Monument
- Molen
- Monument biotoop
- Cultuurhistorie
- Dijkstructuur
- Hollandse Waterlinie
- Scholen
- Scholengebied
- Dagelijkse voorzieningen
- Winkels
- Winkelgebied
- Winkelstraat
- O.V
- Carpoolplaats
- Hoofdwegen
- Wegen
- Langzaamverkeers route/ verbinding
- Spoorwegen
- Barrière
- Uitzicht
- Knoop
- Ontmoetingsgebied

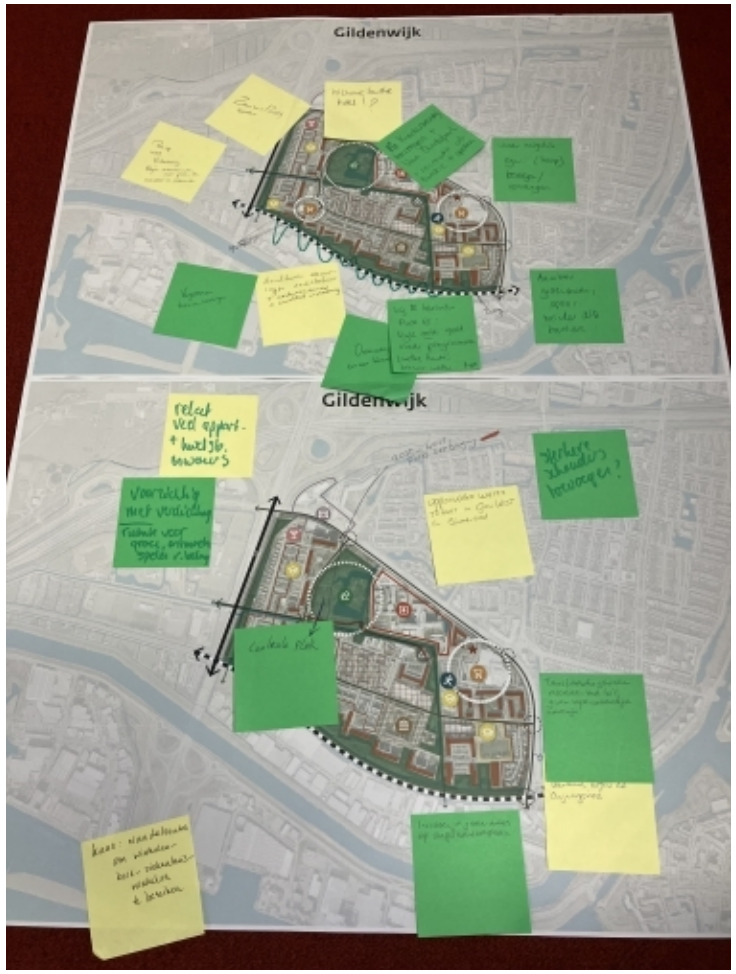
Gemeente Gorinchem

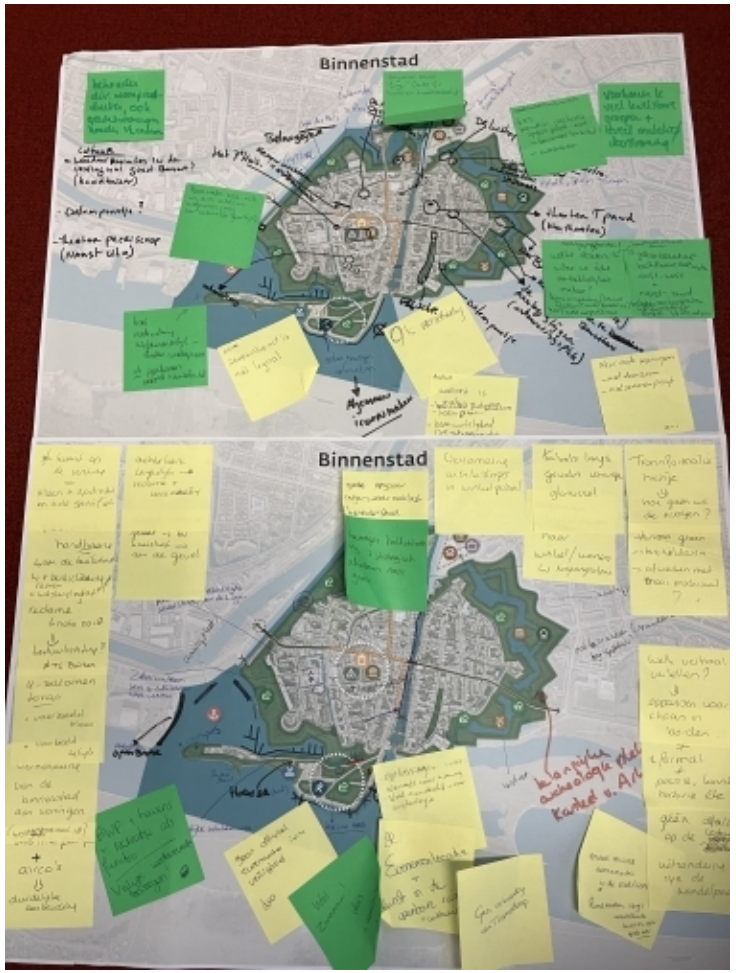
Participatie

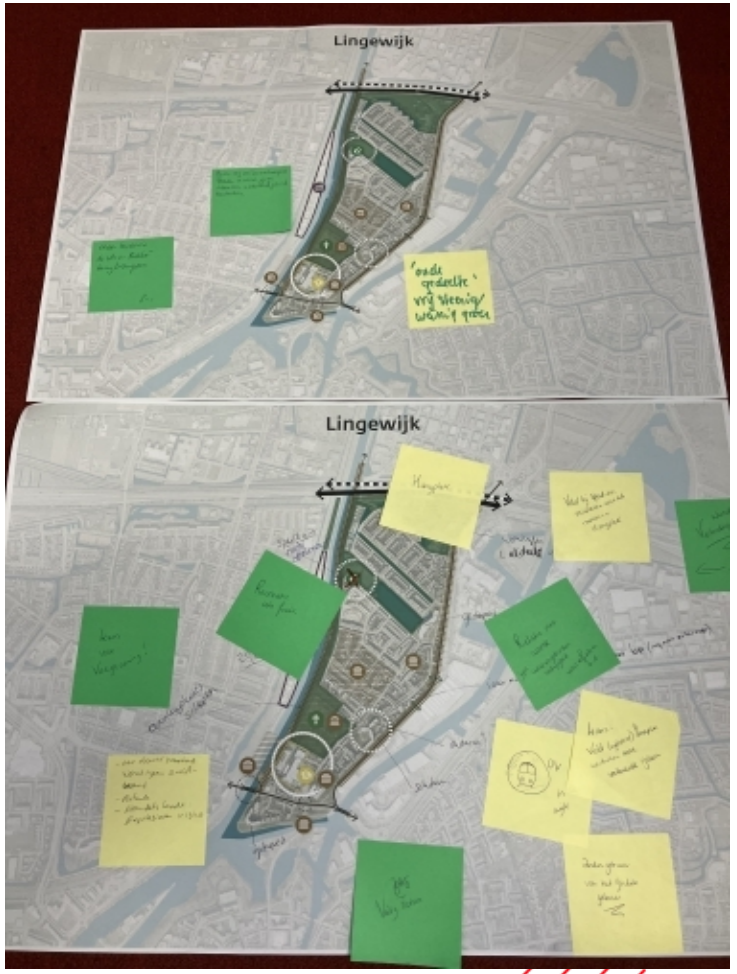
- Verschillende groepen zijn uitgenodigd om aan te geven wat in hun wijk fijn is, beter kan of anders moet.
- Deze informatie is meegenomen in de analyse van de wijken en in de aanbevelingen.
- De vragen aan inwoners zijn op verschillende manieren opgehaald:
  - Intern (alle afdelingen)
  - Digitale enquête inwoners (via krant en social media)
  - Digitale enquête zakelijke markt (via LinkedIn)
  - Zomerprogramma boekje scholen
  - Op bezoek bij buurthuizen (Haarwijk Noord, Gildewijk, Lingewijk, Dalem)

Gemeente Gorinchem

Interne participatie – wijkniveau

Gemeente Gorinchem

Digitale enquête inwoners – Hoe is er gereageerd?

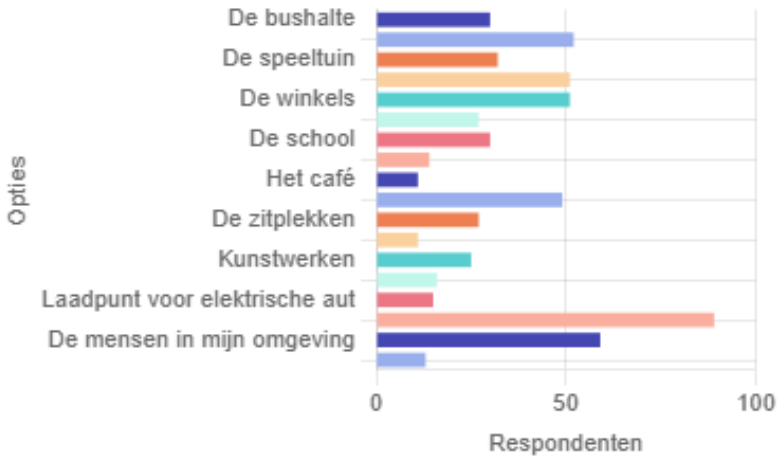

Diagram 1. Wat vindt u belangrijk in uw wijk?

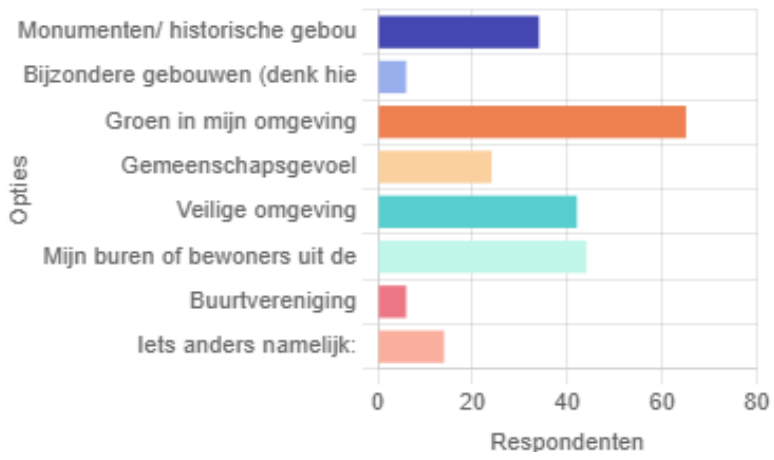

Diagram 2. Waar ben u trots op in uw wijk?

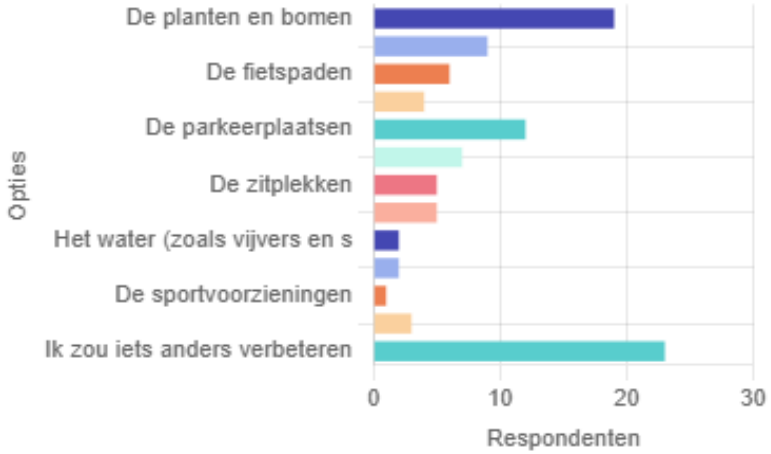

Diagram 3. Wat zijn verbeterpunten in uw wijk?

Gemeente Gorinchem

Zomerprogramma boekje scholen

Gemeente Gorinchem

Op bezoek bij buurthuizen – aan tafel

Gemeente Gorinchem

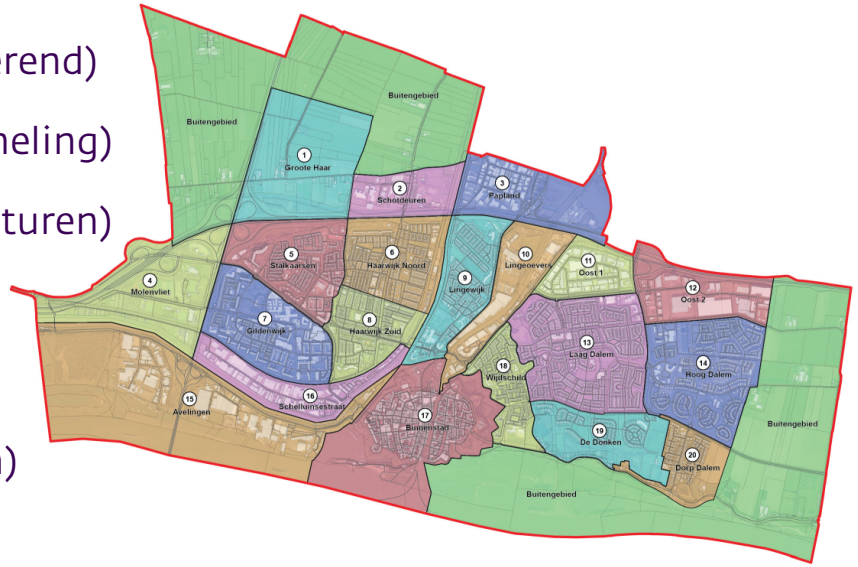
Aanbevelingen

Gebruikskwaliteit

- **Functionaliteit** (Bereikbaarheid, ruimte, diversiteit, veiligheid, toegankelijkheid, nabijheid van voorzieningen)
- **Interactie** (Ontmoeting, eenzaamheid, gemeenschapsgevoel, sociale cohesie)

Belevingskwaliteit

- **Identiteit** (Herkenbaarheid van erfgoed, landschap en archeologie, inspirerend)
- **Esthetische kwaliteit** (Presentatie, schoon, mooi/ aantrekkelijk, verrommeling)
- **Beschermen** (Bescherming van archeologie, erfgoed, voorzieningen, structuren)
- **Groen water beleving** (Groen, water)

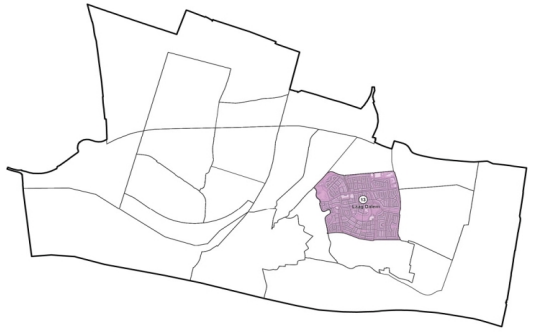
Toekomstwaarde

- **Duurzaamheid** (Klimaatadaptie, circulariteit, toekomstbestendig bouwen)
- **Aanpasbaarheid** (technologie, functies, mens/natuur, watersystemen)
- **Houdbaarheid**

Gemeente Gorinchem

Aanbevelingen – wijkniveau

13. Laag Dalem

Beoordeling Laag Dalem:

Gebruikskwaliteit	**Redelijk**
Belevingskwaliteit	**Redelijk**
Toekomstwaarde	**Matig**

Wat springt er uit?
Een thematische woonwijk met een groot centraal park en buurtjes met een eigen groene ruimte. Verzamelwegen ontsluiten de wijk op de ontsluitingswegen. Groene ruimten staan onder druk. Straatbomen krijgen niet de ruimte om tot wasdom te komen. De dominantie van de auto in de wijk is groot. Het gebied rondom het winkelcentrum ontbeert verblijfskwaliteit.

Voorbeeld: pagina inventarisatie en analyse Laag Dalem.

Gemeente Gorinchem

Aanbevelingen – wijkniveau

Aanbeveling 1:
Meer groeiruimte voor straatbomen met voldoende biodiversiteit in beplanting. Inzetten op gebruiksgroen met verblijfskwaliteit op korte afstand van de woningen in afzonderlijke buurten.

Aanbeveling 2:
De omgeving van Wiardi Beckmanplein verdient een veel groenere inrichting en kwaliteit als verblijfsgebied.

Aanbeveling 3:
Vanwege de hoge verhardingsgraad in de straatprofielen, zoveel mogelijk inzetten op open/ waterdoorlatende verharding.

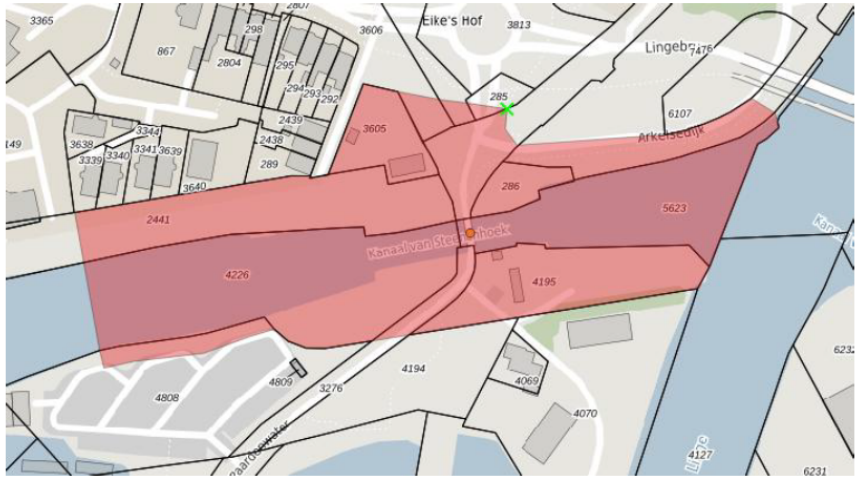

Gemeente Gorinchem

Voorbeeld: pagina aanbevelingen Laag Dalem.

Aanbevelingen – Gorinchem breed - Monumentenbiotoop

- We kiezen voor de methodiek van **generieke** en **specifieke werkingsgebieden**.
- We gebruiken generieke werkingsgebieden, bij een gesloten straatwand, bij een (half-) vrijstaande woning, bij objecten in het buitengebied.
- We gebruiken een specifiek werkingsgebied vanwege de bijzondere situering, gebouwtypologie, monumentale waarde of landmarkfunctie.

Generiek werkingsgebied

Type omgeving			Offset
S	:	Object in gesloten straatwand in het stedelijk gebied	10 m
M	:	(Half-)vrijstaand object in het stedelijk gebied	20 m
L	:	Object in het buitengebied	40 m

Specifiek werkingsgebied,
voorbeeld Brug van Ceelen.

Gemeente Gorinchem

Aanbevelingen – Gorinchem breed

1. **STOMP: van auto naar mens**
De inrichting van de openbare ruimte volgt de mens, niet de auto

2. **Openbare ruimte als systeem**
Elke ingreep vervult meerdere functies

3. **Van object naar plek**
Niet het object is leidend, maar de plek en het gebruik

4. **Inclusief ontwerp = goed ontwerp**
Wat werkt voor kwetsbaren, werkt voor iedereen

5. **Groen dat oud mag worden**
We planten geen bomen, we maken groeiplaats

6. **Van verplaatsen naar ontmoeten**
Openbare ruimte nodigt uit tot verblijf

7. **Identiteit & erfgoed als ontwerpkader**
Nieuwe kwaliteit versterkt bestaande identiteit

8. ….

Gemeente Gorinchem

Vervolg & aan de slag

Gemeente Gorinchem

Dank voor jullie aandacht!

Gemeente Gorinchem